

Kontynuacja działalności w sprawozdaniu finansowym

Grzegorz Skalecki

grzegorz.skalecki@premiumaudyt.pl

Maciej Jasiński

maciej.jasinski@premiumaudyt.pl

Poznań, 16 listopada 2021 roku
www.premiumaudyt.pl

Słowniczek skrótów

1. SF	Sprawozdanie finansowe
2. RZIS	Rachunek zysków i strat
3. CF	Rachunek przepływów pieniężnych
4. UoR	Ustawa o rachunkowości
5. UoBR	Ustawa o biegłych rewidentach
6. Ksh	Kodeks spółek handlowych
7. PSR	Polskie Standardy Rachunkowości (UoR + KSR)
8. KSR	Krajowe Standardy Rachunkowości
9. KSB	Krajowe Standardy Badania
10. KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
11. BR	Biegły rewident

1. Stosowanie założenia kontynuacji działalności przez jednostkę.
2. Badanie założenia kontynuacji działalności przez biegłego rewidenta.
3. Analityczne metody oceny ryzyka zagrożenia kontynuacji działalności
4. Przykłady świadczące o możliwym zagrożeniu kontynuacji działalności.

Spojrzymy na zasadę kontynuacji działalności z dwóch stron:

- od strony jednostki,
- od strony biegłego rewidenta.

1. Stosowanie założenia kontynuacji działalności przez jednostkę

Źródło i treść zasady kontynuacji działalności,

w tym okres, którego dotyczy obowiązek ujawnienia niepewności co do kontynuacji działalności

Poniższe rozważania dotyczą okresu, za który jest sporządzane SF, a kwestie związane z okresem po dniu bilansowym omówione zostały w ciągu dalszym niniejszej prezentacji.

art. 5 ust. 2 UoR oraz KSR 14 dot. kontynuacji działalności

Przy stosowaniu przyjętych zasad (polityki) rachunkowości przyjmuje się założenie, że jednostka będzie kontynuowała w dającej się przewidzieć przyszłości działalność w niezmnieszonym istotnie zakresie, bez postawienia jej w stan likwidacji lub upadłości, chyba że jest to niezgodne ze stanem faktycznym lub prawnym.

Ustalając zdolność jednostki do kontynuowania działalności, kierownik jednostki uwzględnia wszystkie informacje dostępne na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego, dotyczące dającej się przewidzieć przyszłości, obejmującej okres nie krótszy niż jeden rok od dnia bilansowego.

Ustawodawca wychodzi z założenia, że jednostka będzie kontynuowała działalność w dającej się przewidzieć przyszłości w niezmnieszonym istotnie zakresie. Przy takim założeniu sporządza się sprawozdanie finansowe.

Wyjątek stanowi stan likwidacji lub upadłości, a zatem zakończenie prowadzenia działalności gospodarczej ze względu na brak innej alternatywy. Podkreśla się zarazem, że przy ocenie przyjęcia założenia o kontynuacji działalności należy uwzględnić dwie kategorie okoliczności: prawne oraz faktyczne.

Od jednoznacznej deklaracji kierownika jednostki o przyjęciu lub nieprzyjęciu założenia o zdolności do kontynuacji działalności zaczyna się sporządzanie SF. Determinuje to zasady wyceny przyjęte do sporządzenia SF, by w jego trakcie nie okazało się, że SF jest niepoprawnie sporządzone.

Okoliczności

1. Prawne.

2. Faktyczne:

- a. finansowe,
- b. operacyjne,
- c. związane z sytuacją gospodarczą podmiotu,
- d. pozostałe.

1. Likwidacja jednostki

Wycena po cenach sprzedaży oraz utworzenie rezerw związanych z likwidacją, a przykładowo według amerykańskich standardów także ujawnienie sprzedawalnych i nieujawnionych składników, np. znak towarowy, udział w rynku. Zawsze należy potwierdzić zagrożenie kontynuacji, jeśli kierownik jednostki zamierza ją zlikwidować.

2. Upływ czasu, na jaki została powołana określona jednostka.

3. Spełnienie przesłanek ustawowych stwarzających zagrożenie dla kontynuacji działalności.

- art. 233 Ksh (dotyczy **sp. z o.o.**)
Strata przewyższająca sumę kapitałów zapasowego i rezerwowych oraz połowę kapitału zakładowego
- art. 397 Ksh (dotyczy **S.A.**)
Strata przewyższająca sumę kapitałów zapasowego i rezerwowych oraz jedną trzecią kapitału zakładowego.

4. Upadłość jednostki

Prawo upadłościowe

Upadłość ogłasza się w stosunku do dłużnika, który stał się niewypłacalny.

Niewypłacalność jest to brak zdolności do wykonywania zobowiązań, jest to domniemanie, że opóźnienie to przekracza 3 miesiące. Natomiast dłużnik będący osobą prawną jest niewypłacalny także wtedy, gdy jego zobowiązania przekroczy wartość majątku, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający 24 miesiące.

- Do majątku nie wlicza się składników niewchodzących w skład masy upadłości.
- Do zobowiązań nie wlicza się zobowiązań przyszłych.
- Domniemanie, że zobowiązania przekraczają wartość majątku, gdy zgodnie z bilansem zobowiązania, z wyłączeniem rezerw na zobowiązania oraz zobowiązań wobec jednostek powiązanych, przekraczają wartość jego aktywów, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający dwadzieścia cztery miesiące.

5. Zmiany formy prawnej jednostki

Zgodnie z art. 29 ust. 3 UoR, zmiana formy prawnej jednostki nie stanowi przeszkody do uznania, że działalność będzie kontynuowana.

6. Restrukturyzacja

Alternatywa dla upadłości (układ z wierzycielami, sanacja), jest to ochrona majątku przed komorniczymi egzekucjami. Mimo, że restrukturyzacja nie mniej musi dać efektu, to przyjmuje się, że jednostka w restrukturyzacji kontynuuje działalność, bo zamierza walczyć o działalność i o przetrwanie. Zgodnie z art. 29 ust. 3 UoR, otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego nie stanowi przeszkody do uznania, że działalność będzie kontynuowana.

7. Zawieszenie działalności

Dość ostre warunki trzeba spełnić, by w na przestrzeni całego roku do tego doszło, ale SF trzeba sporządzać, itd. Nie jest to automatyczna przesłanka zagrożenia kontynuacji działalności, ale może być.

8. Zaniechanie albo zaprzestanie działalności

UoR wymaga informacji o tym, np. inaczej należy skonstruować RZiS, CF oraz dodatkowe informacje i objaśnienia na temat działalności zaniechanej. Natomiast w przypadku, gdy jednostka przewiduje zaprzestanie określonego zakresu działalności mającego wpływ na przychody i koszty przyszłych okresów sprawozdawczych, przy zachowaniu zasady kontynuacji, odpowiednie przychody i koszty z tym związane należy wykazać odrębnie od przychodów i kosztów działalności kontynuowanej.

Przykłady: sprzedaż zorganizowanej części lub całości przedsiębiorstwa, wniesienie przedsiębiorstwa czy składników aktywów aportem, zamknięcie sklepów) też nie stanowi automatycznie, że mamy do czynienia z zagrożeniem kontynuacji działalności. Wszystko to należy poddać osądowi, najpierw kierownika jednostki, potem biegłego rewidenta (jeśli sprawozdanie finansowe podlega badaniu).

9. Zawężenie działalności

Zmniejszenie skali działalności, np. przewiduje się spadek przychodów ze sprzedaży z danej działalności. Zawężenie nie stanowi automatycznie, że mamy do czynienia z zagrożeniem kontynuacji działalności.

Przykłady, podobnie jak przy zaniechaniu działalności: sprzedaż zorganizowanej części przedsiębiorstwa, wniesienie aportem, zamknięcie sklepów. Należy w każdym przypadku podchodzić indywidualnie do tej kwestii.

Finansowe

1. Sytuacja, w której zobowiązania przewyższają aktywa.
2. Zbliżający się termin wymagalności pożyczek o określonych terminach płatności.
3. Symptomy wskazujące na możliwość wycofania finansowego wsparcia przez wierzycieli.
4. Ujemne przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej wykazywane w historycznych lub prognozowanych sprawozdaniach finansowych.
5. Niekorzystne wielkości kluczowych wskaźników finansowych.
6. Znaczące straty operacyjne lub znaczące zmniejszenie wartości aktywów generujących przepływy pieniężne.
7. Opóźnienie lub wstrzymanie wypłaty dywidend.
8. Brak zdolności terminowego regulowania zobowiązań, w tym kredytowych.
9. Brak możliwości dotrzymania warunków umów kredytowych (np. kowenanty).
10. Zmiana trybu rozliczeń z dostawcami z kredytu kupieckiego na natychmiastową płatność w chwili dostawy.
11. Brak możliwości uzyskania finansowania prac rozwojowych dotyczących kluczowego produktu lub innych niezbędnych inwestycji.
12. Niekorzystna struktura kapitałów własnych i obcych.
13. Rosnące zobowiązania netto oraz rosnące krótkoterminowe zobowiązania netto.
14. Nadmierny udział pożyczek krótkoterminowych w finansowaniu aktywów długoterminowych.

Operacyjne

1. Zamiary kierownika jednostki dotyczące likwidacji jednostki lub zaniechania działalności.
2. Utrata kluczowego personelu kierowniczego bez zastępstwa.
3. Utrata podstawowego rynku zbytu, kluczowego klienta(-ów), licencji, technologii lub głównego dostawcy.
4. Braki wykwalifikowanego (ale nie tylko) personelu.
5. Niedobory ważnych i kluczowych dla jednostki surowców.
6. Pojawienie się wysoce skutecznego konkurenta, który jest w stanie przejąć dotychczasowy rynek jednostki.
7. Zmiany technologiczne przekładające się na możliwość konkurowania.
8. Brak spełnienia warunków, które były podstawową do rozpoczęcia działalności jednostki

Związane z sytuacją gospodarczą jednostki

1. Istotne zmniejszenie się lub wygaśnięcie popytu na usługi (produkty) oferowane przez jednostkę.
2. Sprzedaż części przedsiębiorstwa jednostki.
3. Brak możliwości współpracy pomiędzy współnikami,
4. Wyczerpanie złóż albo surowców, stanowiących podstawę przedmiotu działalności.

Pozostałe

1. Toczące się przeciwko jednostce postępowanie sądowe lub administracyjne, które w przypadku niekorzystnego rozstrzygnięcia dla jednostki może wiązać się z powstaniem roszczeń, które prawdopodobnie nie będą mogły być przez nią zaspokojone.
2. Zmiany w prawie lub regulacjach lub polityce rządu, które mogą mieć negatywny wpływ na jednostkę.
3. Brak ubezpieczenia lub zbyt niskie ubezpieczenie od skutków katastrof.
4. Negatywne raporty agencji ratingowych.

Kontynuacja działalności jednostki pomimo istnienia zagrożeń

To jest tak zwane samozastrzeżenie, jakie jednostka sama wpisuje w sporządzane przez siebie SF. Deklarację z zastrzeżeniem (okolicznościami wskazującymi na zagrożenie zdolności do kontynuowania działalności) składa w SF kierownik jednostki, który jest świadomy istniejących zagrożeń, ale celem podjętych działań jest dalsza kontynuacja działalności.

Kierownik jednostki oraz organ nadzorczy jednostki są zobowiązani do zapewnienia, że SF będzie spełniało wymogi pochodzące z UoR. Przejawia się to m.in. w tym, że organy te ponoszą odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną działaniem lub zaniechaniem działania, w tym za potwierdzenie zdolności jednostki do kontynuacji działania oraz za ewentualne skutki prawne wynikające z ewentualnego zaprzestania działalności (art. 4a UoR).

Kierownik jednostki oraz organ nadzorczy bierze pod uwagę wszelkie dostępne informacje dotyczące przyszłości.

Kierownik jednostki:

- w spółkach kapitałowych - zarząd (także wieloosobowy),
- w spółkach osobowych - wspólnicy prowadzący sprawy spółki, albo zarząd komplementariusza,
- jednoosobowa działalność gospodarcza osoby fizycznej - właściciel, a po jego śmierci jest to zarządca sukcesyjny,
- w likwidowanych spółkach – likwidator,
- w restrukturyzowanych spółkach - zarządca,
- w upadłych spółkach – syndyk.

Tak więc nie jest to osoba w potocznym znaczeniu tego słowa (każdy, kto jest kierownikiem wewnątrz jednostki), a także nie jest to ani prokurent czy pełnomocnik.

Oceny dokonuje kierownik jednostki na podstawie okoliczności, które zostały przedstawione poniżej.

1. Obowiązkiem jest ocena, czy może zostać przyjęte założenie dotyczące kontynuacji działalności.
2. Analiza przesłanek musi być dokonywana kompleksowo.
3. Podstawą wyrażenia oceny jest zarówno sprawozdanie finansowe, jak i **wszelkie inne okoliczności** mające znaczenie dla prowadzonej działalności.
4. Należy uwzględnić takie kwestie jak m.in.:
 - wielkość i złożoność jednostki,
 - dostępność informacji,
 - stopień niepewności związany z przyszłymi zdarzeniami.

Uwaga!

Poza czynnikami negatywnymi, mogą również równoległe pojawić się okoliczności pozytywne, które będą powodowały, że wprawdzie z jednej strony będzie można mówić o istnieniu określonych trudnień, ale z drugiej strony mogą zostać jednak złagodzone.

Przykłady

1. Skutek niezdolności jednostki do normalnego regulowania zobowiązań może zostać zrównoważony poprzez plany kierownika jednostki zapewnienia odpowiednich wpływów środków pieniężnych z alternatywnych źródeł, takich jak:
 - sprzedaż aktywów,
 - zmiana terminów spłaty kredytów,
 - pozyskanie dodatkowego kapitału w postaci dokapitalizowania czy kredytu lub pożyczki
2. Utrata głównego dostawcy może być złagodzona dzięki dostępności odpowiedniego alternatywnego źródła dostaw.

Informacje uzyskane po dniu bilansowym (art. 54 UoR)

Jeżeli po sporządzeniu rocznego sprawozdania finansowego, a przed jego zatwierdzeniem, jednostka otrzymała informacje o zdarzeniach, które mają istotny wpływ na to sprawozdanie finansowe, lub powodujących, że założenie kontynuowania działalności przez jednostkę nie jest uzasadnione, powinna ona odpowiednio zmienić to sprawozdanie, dokonując jednocześnie odpowiednich zapisów w księgach rachunkowych roku obrotowego, którego sprawozdanie finansowe dotyczy, oraz powiadomić biegłego rewidenta, który sprawozdanie to bada lub zbadał. Jeżeli zdarzenia, które nastąpiły po dniu bilansowym, nie powodują zmiany stanu istniejącego na dzień bilansowy, to odpowiednie wyjaśnienia zamieszcza się w informacji dodatkowej.

Jeżeli jednostka otrzymała informacje o zdarzeniach, o których mowa w ust. 1, po zatwierdzeniu rocznego sprawozdania finansowego, to ich skutki ujmuje w księgach rachunkowych roku obrotowego, w którym informacje te otrzymała.

Tak więc kontynuacja działalności jest **podwójnie** weryfikowana w SF:

- na dzień sporządzenia SF,
- oraz na dzień przed zatwierdzeniem SF.

Bezwzględny obowiązek ujawnienia przez kierownika jednostki w SF informacji co do niepewności kontynuacji działalności wraz ze wskazaniem okoliczności.

Załącznik nr 1 dla jednostek innych niż banki i zakłady ubezpieczeń.

Załącznik nr 2 dla banków, patrz przepisy dotyczące banków.

Załącznik nr 3 dla zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji, patrz przepisy dotyczące zakładów ubezpieczeń.

Załącznik nr 4 dla jednostek mikro.

Załącznik nr 5 dla jednostek małych.

Załącznik nr 6 dla organizacji non profit (m.in. fundacji, stowarzyszeń).

Natomiast w przypadku występowania niepewności co do możliwości kontynuowania działalności, w odniesieniu do jednostek, o których mowa w załączniku nr 1 do UoR, w dodatkowych informacjach i objaśnieniach należy przedstawić opis tych niepewności oraz stwierdzenie, że taka niepewność występuje, oraz wskazanie, czy sprawozdanie finansowe zawiera korekty z tym związane. Informacja powinna zawierać również opis podejmowanych lub planowanych przez jednostkę działań mających na celu eliminację tych niepewności.

W przypadku zagrożenia kontynuacji działalności zmienia się obraz jednostki w SF, stosuje się zapisy **art. 29 UoR**.

1. Jeżeli założenie kontynuacji działalności, o którym mowa w art. 5 ust. 2, nie jest zasadne, to wycena aktywów jednostki następuje po cenach sprzedaży netto możliwych do uzyskania, nie wyższych od cen ich nabycia albo kosztów wytworzenia, pomniejszonych o dotychczasowe odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także odpisy z tytułu trwałej utraty wartości. W takim przypadku jednostka jest również obowiązana utworzyć rezerwę na przewidywane dodatkowe koszty i straty spowodowane zaniechaniem lub utratą zdolności do kontynuowania działalności.

2. Wycena po cenach sprzedaży netto i utworzenie rezerwy następują w szczególności w przeddzień postawienia jednostki w stan likwidacji lub ogłoszenia upadłości, na koniec roku obrotowego, jeżeli na dzień zatwierdzenia sprawozdania finansowego za dany rok obrotowy jednostka nie będzie kontynuowała działalności, na koniec roku obrotowego przypadającego w czasie trwania postępowania likwidacyjnego lub upadłościowego, a także w przeddzień przekazania, podziału lub sprzedaży jednostki, jeżeli odpowiednia umowa nie przewiduje przyjęcia za podstawę rozliczeń wartości majątku ustalonej przy założeniu, że działalność gospodarcza będzie przez jednostkę kontynuowana.

2a. Różnica powstała w wyniku wyceny oraz utworzenia rezerwy, o których mowa w ust. 1, wpływa na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny.

3. Otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego lub zmiana formy prawnej jednostki nie stanowią przeszkody do uznania, że działalność będzie kontynuowana.

2. Badanie założenia kontynuacji działalności przez biegłego rewidenta

Cele biegłego rewidenta

Celem badania jest wyrażenie opinii o tym, czy sprawozdanie finansowe przedstawia rzetelny i jasny obraz sytuacji majątkowej i finansowej badanej jednostki oraz jej wyniku finansowego i przepływów pieniężnych za rok obrotowy zakończony w danym dniu, zgodnie z przepisami prawa oraz przyjętymi zasadami (polityką) rachunkowości.

Obowiązki biegłego rewidenta

Wydanie sprawozdania z badania, które powinno zawierać oświadczenie biegłego rewidenta o przypadkach istotnej niepewności w odniesieniu do zdarzeń, które mogą rodzić zasadnicze wątpliwości co do zdolności jednostki do kontynuowania działalności.

Specjalny KSB 570 dotyczący badania założenia kontynuacji działalności, a także dotyczy wpływu wniosków na sprawozdanie z badania.

Zachowanie zawodowego **sceptycyzmu** zgodnie z UoBR ma mieć miejsce przy ocenie szacunków dotyczących:

- wartości godziwej i utraty wartości aktywów,
 - rezerw,
 - przyszłych przepływów pieniężnych,
- mających znaczenie dla zdolności badanej jednostki do kontynuowania działalności.

Uzyskanie dowodów badania (wystraczających i odpowiednich według osądu BR) dotyczących i potwierdzających zasadność przyjęcia przez kierownika jednostki zasady kontynuacji działalności przy sporządzaniu sprawozdania finansowego, czyli np. analizy finansowe, plany i prognozy, końcowe oświadczenie kierownika jednostki dla audytora (podczas badania SF).

Stwierdzenie przez BR, w oparciu o uzyskane dowody badania, czy istnieje znacząca niepewność dotycząca zdarzeń lub warunków, które mogą budzić poważne wątpliwości co do zdolności jednostki do kontynuacji działalności oraz opracowanie sprawozdania biegłego rewidenta.

Formy zamieszczenia informacji co do przyjęcia zasady kontynuacji działalności

W przypadku braku dokonania przez kierownika jednostki oceny zdolności jednostki do kontynuowania działalności, biegły rewident **zobowiązany** jest zwrócić się o dokonanie takiej oceny przez kierownika jednostki.

Stwierdzenie co do zasady kontynuacji działalności to jest jedno z ważniejszych stwierdzeń, które jest zawarte we wprowadzeniu do SF, bo ono determinuje wycenę poszczególnych pozycji SF. Brak dokonania oceny wpływa na opinię wydaną przez biegłego rewidenta. W sprawozdaniu finansowym znajduje się wyłącznie informacja o tym, że takie założenie zostało przyjęte.

Ocena osądu kierownika jednostki

Jeżeli kierownik jednostki przeprowadził analizę zdolności jednostki do kontynuowania działalności, to biegły rewident poddaje ocenie tę analizę.

Biegły rewident nie ma obowiązku przeprowadzenia analizy, gdy nie wykonał jej kierownik jednostki.

W przypadku mniejszych jednostek, nie ma potrzeby sporządzania szczegółowej analizy. Wówczas ocenę osądu dokonanego przez kierownika jednostki przeprowadza się na podstawie omówienia zasad finansowania jednostki, pod warunkiem posiadania odpowiednich dokumentów badania.

Profesjonalny osąd dotyczy przyszłości i oparty jest na bieżących informacjach dostępnych w momencie jego dokonywania. Późniejsze zdarzenia mogą skutkować wynikami, które nie będą spójne z tym osądem, ale które były uzasadnione w momencie jego dokonywania.

A czym jest profesjonalny osąd?

Profesjonalny osąd jest to zastosowanie odpowiedniej wiedzy, zdobytego doświadczenia (praktyki) i szkoleń podczas podejmowania decyzji w danym obszarze działalności jednostki, z uwzględnieniem warunków wynikających z jej otoczenia, odbywające się w określonym miejscu i czasie, z zachowaniem zasady ostrożności i w sposób obiektywny.

Procedury oceny ryzyka zagrożenia kontynuacji działalności

1. Zapytanie kierownika jednostki, czy dokonał już wstępnej oceny zdolności jednostki do kontynuowania działalności, względnie, czy przeprowadził analizę tego zagadnienia, a jeśli tak to w jakiej formie i jaki był jej wynik.
2. W przypadku, gdy ocena taka została dokonana, biegły rewident omawia ją z kierownikiem jednostki i ustala, czy rozpoznało ono zdarzenia, które mogą budzić poważne wątpliwości co do zdolności jednostki do kontynuacji działalności, a jeżeli tak, plany kierownika jednostki w odpowiedzi na tę ocenę.
3. Jeżeli ocena taka nie została jeszcze dokonana, biegły rewident omawia z kierownikiem jednostki uzasadnienie przyjęcia zasady kontynuacji działalności i kieruje zapytanie do kierownika jednostki, czy istnieją zdarzenia, które mogą budzić poważne wątpliwości co do zdolności jednostki do kontynuacji działalności.
4. Przy ocenie planów kierownika jednostki co do przyszłych działań w związku z jego oceną kontynuacji działalności zbadanie, czy realizacja tych planów może poprawić sytuację i czy plany kierownika jednostki są wykonalne w danych okolicznościach.
5. W przypadku, gdy jednostka przygotowała prognozę przepływów środków pieniężnych, a analiza prognozy jest istotnym czynnikiem przy rozpatrywaniu przyszłego wyniku zdarzeń, ocena wiarygodności podstawowych danych wykorzystanych w przygotowanych prognozach oraz określenie, czy istnieje odpowiednie uzasadnienie dla założeń stanowiących podstawę prognoz.
6. Rozpatrzenie, czy od daty dokonania oceny przez kierownika jednostki pojawiły się dodatkowe fakty lub informacje.
7. Uzyskanie pisemnych oświadczeń kierownika jednostki i tam, gdzie jest to odpowiednie, także od osób sprawujących nadzór, dotyczących ich planów co do przyszłych działań oraz możliwości wykonania tych planów.

Okres objęty oceną

- Musi się on odnosić do okresu oceny branego pod uwagę przez kierownika jednostki.
- Wynosi on rok i kończy się na dzień bilansowy.
- Konieczne jest uwzględnienie zdarzeń po dniu bilansowym, jeżeli mają wpływ na kontynuację działalności.

Dowody badania

- Obowiązek pozyskania dowodów badania, jakie leżały u podstaw przyjęcia przez kierownika jednostki założenia o kontynuacji działalności.
- Dowody te służą określeniu, czy istnieje znacząca niepewność, która może budzić wątpliwości co do zdolności jednostki do kontynuowania działalności.

Wnioski biegłego rewidenta

W oparciu o uzyskane dowody badania biegły rewident wyciąga wniosek, czy w jego ocenie występuje znacząca niepewność dotycząca zdarzeń lub warunków, które, pojedynczo lub łącznie, mogą budzić poważne wątpliwości co do zdolności jednostki do kontynuacji działalności.

Stwierdzenie zagrożeń co do kontynuacji działalności wymaga podjęcia komunikacji z podmiotami nadzorującymi lub organami nadzoru przed wydaniem sprawozdania z badania.

Wpływ na sprawozdanie biegłego rewidenta

Jeśli biegły rewident wyciąga wniosek, że przyjęcie przez kierownika jednostki zasady kontynuacji działalności jest:

- **właściwe** i dotyczy:
 - kontynuacji działalności to wydawana opinia jest niezmodyfikowana,
 - braku kontynuacji działalności to wydawana jest opinia z objaśnieniem,
- **niewłaściwe** (biegły rewident wyciągnie odmienny wniosek niż kierownik jednostki, uzna SF za zniekształcone) to wydawana opinia jest zmodyfikowana, czyli: z zastrzeżeniem, negatywna, odmowa wydania opinii.

3. Analityczne metody oceny ryzyka zagrożenia kontynuacji działalności

Analityczne metody oceny ryzyka zagrożenia kontynuacji działalności

Modele analizy wskaźnikowej

**Modele zagrożenia kontynuacji działalności
(modele zagrożenia przed upadłością)**

Analityczne metody oceny ryzyka zagrożenia kontynuacji działalności

Wskaźniki rentowności i zyskowności

Wskaźniki płynności finansowej

Wskaźniki efektywności gospodarowania majątkiem

Wskaźniki finansowania działalności

Wskaźniki rentowności i zyskowności

Rentowność majątku

$$\frac{\text{wynik finansowy netto}}{\text{suma aktywów}}$$

Rentowność kapitałów własnych

$$\frac{\text{wynik finansowy netto}}{\text{kapitał własny}}$$

Rentowność netto sprzedaży

$$\frac{\text{wynik finansowy netto}}{\text{przychody ze sprzedaży produktów i towarów}}$$

Rentowność brutto sprzedaży

$$\frac{\text{wynik finansowy brutto}}{\text{przychody ze sprzedaży produktów i towarów}}$$

Wskaźniki płynności finansowej

Wskaźnik płynności I wartość uznawana za optymalną od 1,2 do 2,0
$$\frac{\text{aktywa obrotowe ogółem}}{\text{zobowiązania krótkoterminowe}}$$

Wskaźnik płynności II wartość uznawana za optymalną od 0,9 do 1,0
$$\frac{\text{aktywa obrotowe ogółem} - \text{zapasy}}{\text{zobowiązania krótkoterminowe}}$$

Wskaźnik płynności III wartość uznawana za optymalną od 0,1 do 0,2
$$\frac{\text{środki pieniężne}}{\text{zobowiązania krótkoterminowe}}$$

Wskaźnik płynności długoterminowej
$$\frac{\text{aktywa ogółem}}{\text{zobowiązania krótko- i długoterminowe}}$$

Wskaźniki efektywności gospodarowania majątkiem

A. Wskaźnik szybkości obrotu należności w dniach
$$\frac{\text{należności z tytułu dostaw i usług} \times 365 \text{ dni}}{\text{przychód netto ze sprzedaży produktów i towarów}}$$

B. Wskaźnik szybkości obrotu zapasów w dniach
$$\frac{\text{zapasy} \times 365 \text{ dni}}{\text{wartość sprzedanych towarów i materiałów} + \text{koszt wytworzenia sprzedanych produktów}}$$

C. Wskaźnik szybkości spłaty zobowiązań w dniach
$$\frac{\text{zobowiązania z tytułu dostaw i usług} \times 365 \text{ dni}}{\text{wartość sprzedanych towarów i materiałów} + \text{koszty wytworzenia sprzedanych produktów}}$$

D. Cykl obrotu gotówki w dniach
$$A + B - C$$

Wskaźnik pokrycia majątku kapitałem własnym

$\frac{\text{kapitał własny}}{\text{aktywa ogółem}}$

Wskaźnik pokrycia majątku trwałego kapitałem własnym

$\frac{\text{kapitał własny}}{\text{aktywa trwałe}}$

Wskaźnik trwałości struktury finansowania

$\frac{\text{kapitał własny} + \text{rezerwy długoterminowe} + \text{zobowiązania długoterminowe}}{\text{suma pasywów}}$

Wskaźnik ten składa się z czterech innych wskaźników.

Udział kapitału własnego w aktywach	W1	$\frac{\text{kapitał własny}}{\text{aktywa}}$
Stopień pokrycia odsetek	W2	$\frac{\text{zysk operacyjny}}{\text{odsetki}}$
Rentowność aktywów	W3	$\frac{\text{zysk netto}}{\text{średnie aktywa}}$
Poziom kosztów	W4	$\frac{\text{koszty ogółem}}{\text{przychody ogółem}}$

Szybki test

Nazwa wskaźnika	Skala oceny wskaźnika				
	bardzo dobra (5 pkt)	dobra (4 pkt)	dostateczna (3 pkt)	zła (2 pkt)	bardzo zła (1 pkt)
W1	>0,50	0,49-0,40	0,39-0,30	0,29-0,10	0,09-0,00
W2	>6,00	6,00-4,00	3,90-2,00	2,00-1,00	<1,00
W3	> 0,041	0,031-0,041	0,021-0,03	0,011-0,02	<0,01
W4	<0,90	0,95-0,90	0,97-0,96	0,98-0,99	>1,00

Szybki test – ocena kondycji finansowej

Liczba punktów	Ocena kondycji finansowej
17-20	bardzo dobra
13-16	dobra
9-12	dostateczna
5-8	zła / niekorzystna
4	bardzo zła

Modele dyskryminacyjne

Modele drzew decyzyjnych

Przykłady:

- Altmana
- Prusaka
- poznański

Model Altmana I

$$Z_{A1} = 1,2 X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1,0X_5$$

gdzie:

X_1 = Kapitał obrotowy / Aktywa ogółem,

X_2 = Zysk skumulowany / Aktywa ogółem,

X_3 = Zysk brutto + zapłacone odsetki / Aktywa ogółem,

X_4 = Wartość rynkowa kapitału własnego / Zobowiązania ogółem,

X_5 = Przychody ze sprzedaży / Aktywa ogółem.

$$Z_{A1} \leq 1,80$$

jednostkę należy uznać za zagrożoną bankrutwem w najbliższym czasie

$$1,80 > Z_{A1} < 3,00$$

model nie wskazuje jednoznacznie, do której grupy należy zaliczyć jednostkę

$$Z_{A1} > 3,00$$

model wskazuje na minimalne ryzyko zagrożenia bankrutwem

Model Altmana II

$$Z_{A2} = 0,717X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,420X_4 + 0,998X_5$$

gdzie:

X_1 = Kapitał obrotowy / Aktywa ogółem,

X_2 = Zysk skumulowany / Aktywa ogółem,

X_3 = Zysk brutto + zapłacone odsetki / Aktywa ogółem,

X_4 = Księgowa wartość akcji zwykłych i uprzywilejowanych / Księgowa wartość zobowiązań ogółem,

X_5 = Przychody ze sprzedaży / Aktywa ogółem.

$$Z_{A2} \leq 1,20$$

jednostkę należy uznać za zagrożoną bankrutwem w najbliższym czasie

$$1,20 > Z_{A2} < 2,90$$

model nie wskazuje jednoznacznie, do której grupy należy zaliczyć jednostkę

$$Z_{A2} > 2,90$$

model wskazuje na minimalne ryzyko zagrożenia bankrutwem

Model Altmana III

$$Z_{A3} = 6,56 X_1 + 3,26X_2 + 7,72X_3 + 1,05X_4$$

gdzie:

X_1 = Kapitał obrotowy / Aktywa ogółem,

X_2 = Zysk skumulowany / Aktywa ogółem,

X_3 = Zysk brutto + zapłacone odsetki / Aktywa ogółem,

X_4 = Księgowa wartość akcji zwykłych i uprzywilejowanych / Księgowa wartość zobowiązań ogółem.

$$Z_{A3} \leq 1,10$$

jednostkę należy uznać za zagrożoną bankrutwem w najbliższym czasie

$$1,10 > Z_{A3} < 2,60$$

model nie wskazuje jednoznacznie, do której grupy należy zaliczyć jednostkę

$$Z_{A3} > 2,60$$

model wskazuje na minimalne ryzyko zagrożenia bankrutwem

Model Prusaka I

$$Z_{B1} = 6,5245X_1 + 0,1480X_2 + 0,4061X_3 + 2,1754X_4 - 1,5685$$

gdzie:

- X_1 = Wynik z działalności operacyjnej / Wartość średnia sumy bilansowej,
- X_2 = Koszty operacyjne / Wartość średnia zobowiązań krótkoterminowych,
- X_3 = Aktywa obrotowe / Zobowiązania krótkoterminowe
- X_4 = Wynik z działalności operacyjnej / Przychody netto ze sprzedaży.

$$Z_{B1} < -0,13$$

jednostkę należy uznać za zagrożoną bankrutwem w perspektywie roku

$$-0,13 > Z_{B1} < 0,65$$

model nie wskazuje jednoznacznie, do której grupy należy zaliczyć jednostkę

$$Z_{B1} > 0,65$$

model wskazuje na minimalne ryzyko zagrożenia bankrutwem

Model poznański (B. Czajka i M. Piechocki)

$$Z_{CP} = 3,562X_1 + 1,588X_2 + 4,288X_3 + 6,719X_4 - 2,368$$

gdzie:

- X_1 = Wynik finansowy netto / Majątek całkowity,
- X_2 = (Majątek obrotowy – Zapasy) / (Zobowiązania krótkoterminowe),
- X_3 = Kapitał stały / Majątek całkowity,
- X_4 = Wynik ze sprzedaży / Przychody ze sprzedaży.

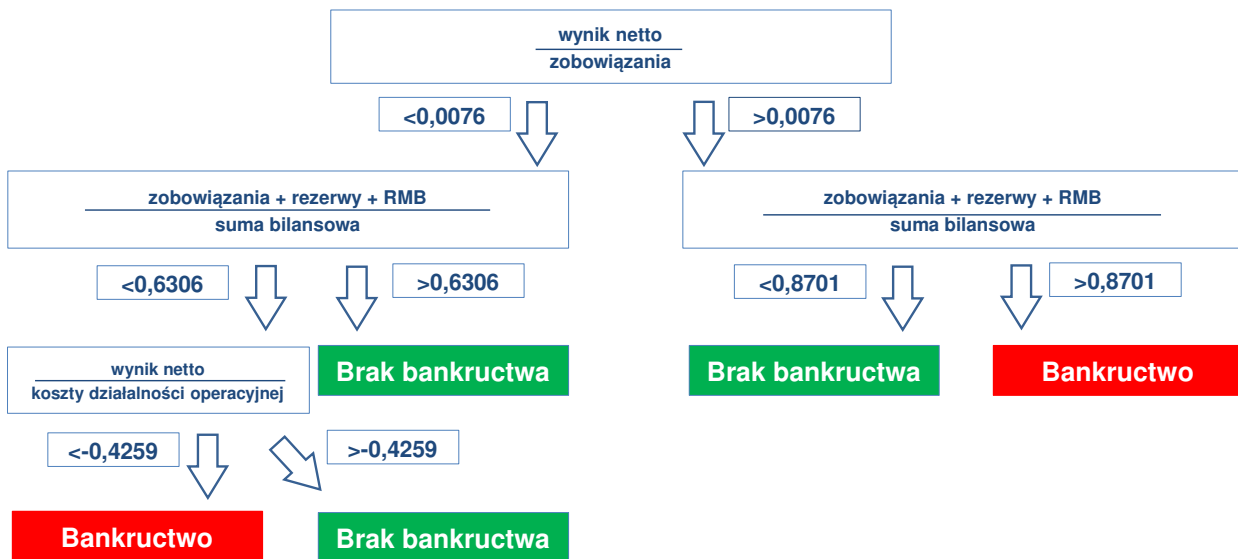
$$Z_{CP} < 0$$

jednostka znajduje się w grupie zagrożenia upadłością

$$Z_{CP} > 0$$

brak zagrożenia upadłością

Model drzewa decyzyjnego - przykładowy

Empiryczne metody oceny zagrożenia kontynuacji działalności

Metody empiryczne są uzupełnione poprzez pozostałe metody mające związek z **aspektami**:

finansowymi,

operacyjnymi,

pozostałymi.

Empiryczne metody oceny zagrożenia kontynuacji działalności

Aspekt finansowy dotyczy:

- niepomyślnie kształtowanie się kluczowych wskaźników finansowych,
- finansowanie się poprzez zaleganie z zapłatą dostaw lub innych zobowiązań,
- niezdolność do terminowej spłaty zobowiązań,
- nadmierne angażowanie krótkoterminowych kredytów i pożyczek w celu finansowania długoterminowych zasobów,
- wykorzystanie kredytów powyżej granic określonych przez bank,
- wypowiedzenie umów kredytowych przez banki,
- poważnych strat operacyjnych lub znaczącej utraty wartości aktywów,
- zaległości lub zaprzestania wypłat dywidend,
- niemożności reprodukcji środków trwałych,
- niemożności uzyskania środków pieniężnych potrzebnych do uruchomienia produkcji, nowych wyrobów lub na inne niezbędne inwestycje,
- zmiany trybu rozliczeń z dostawcami z kredytu kupieckiego a natychmiastową płatność w momencie dostawy,
- ujemnych przepływów pieniężnych wykazywane w sprawozdaniu finansowym.

Empiryczne metody oceny zagrożenia kontynuacji działalności

Aspekt operacyjny dotyczy:

- utraty kluczowego personelu bez zastępstwa,
- utraty głównego rynku zbytu, koncesji, licencji lub głównego dostawcy,
- trudności w naborze pracowników,
- uzależnienia się od jednego odbiorcy, dostawcy lub produktu,
- niedoboru istotnych surowców.

Aspekty pozostałe dotyczą:

- istotnych spraw sądowych w toku, nie rokujących nadziei na wygranie,
- niekorzystnych zmian przepisów prawa lub praktyki stosowania prawa,
- nieprzestrzegania wymogów dotyczących kapitałów lub innych wymogów ustawowych,
- toczących się przeciwko jednostce postępowań administracyjnych, które w przypadku niekorzystnego rozstrzygnięcia dla jednostki będą się wiązały z powstaniem zobowiązań, które nie będą mogły być zaspokojone.

4. Przykłady świadczące o możliwym zagrożeniu kontynuacji działalności

Przykłady z pracy biegłego rewidenta

1. Rok obrotowy = jeden dzień (31 grudnia) i od razu zagrożenie kontynuacji działalności.
2. Zaniechanie działalności związanej z kryptowalutami.
3. Wypowiedzenie umowy przez głównego kontrahenta i konieczność zwrotu kaucji, na którą może zabraknąć środków pieniężnych, bo już je wydatkowano.
4. Zagrożenie karą więzienia dla właściciela jednoosobowej działalności gospodarczej.
5. Jedyne sens działalności S.A. to czekanie, by wykorzystać ją w przyszłości do nowego rodzaju działalności, zero przychodów, a jedyny koszt to koszt badania SF.
6. Spółki celowe kończą działalność w momencie osiągnięcia celu.
7. Spółki z ograniczonym okresem działalności, np. 10 lat (umowa spółki i odpis z KRS).
8. Zapomniano, że udzielono pracownikowi pełnomocnictwa do zawierania kontraktów terminowych na waluty (opcje, forwardy) i ten w dobrej wierze zawierał te kontrakty, a wszyscy dowiedzieli się przy okazji badania, bo bank napisał to w piśmie do biegłego rewidenta (2 mln zł strat).
9. Przekształcenie restauracji w czasie wirusa SARS-CoV-2.
10. Zaniechanie działalności związanej z wynajmem pracowników i co dalej?
11. Spółka od kilku lat szuka nowych nieruchomości pod realizację budowy mieszkań.
12. Remediacja gruntu okazała się tak poważna, a jej koszty nie były w pełni pokryte przez sprzedającego, że w końcu stanowiło to o zagrożeniu kontynuacji działalności.

Zasada kontynuacji działalności:

- jedna z najważniejszych zasad, na których opiera się sporządzenie SF,
- determinuje zasady wyceny poszczególnych pozycji bilansowych.

Dziękujemy za uwagę.

Grzegorz Skąlecki
Biegły rewident

Maciej Jasiński
Biegły rewident